

Ihanteet ja realiteetit

Avauspuhe kirkolliskokouksessa 5.5.2025

Arkkipiispa Tapio Luoma

Maailma on viime kuukausina ollut myllerryksessä. Meille tuttua, toisen maailmansodan jälkeistä maailmanjärjestystä on haastettu tavalla, joka tyrmistyttää. Voimankäyttöön perustuva suurvaltapoliittikka on jälleen nostanut päätään, ja eurooppalaiset valtiot joutuvat miettimään omaa paikkaansa nopeasti muuttuneessa tilanteessa. Siinä missä viime vuosikymmeninä valtioiden välisiä suhteita ovat ohjanneet suuret, mahdollisimman laajalti omaksutut ihanteet, nyt toimintaa ohjaavat toisenlaiset ajatukset, ne, jotka ohjaavat varmistamaan omat kansalliset edut. Ihanteet ovat saaneet yhden tärkeän muodon sopimuksissa, kuten vaikkapa YK:n ihmisoikeussopimuksessa vuodelta 1948, Euroopan Turvallisuus- ja Yhteistyökokouksen päätösasiakirjassa vuodelta 1975 ja Pariisin ilmastopimuksessa vuodelta 2015.

Rauha lienee ihmiskunnan historiassa kaikkein tärkeimpiä ihanteita. Viimeaikaisen maailmanpolitiikan kehityksen myötä on myönnettävä, että pysyvän rauhan ihanne ei enää ole yhtä korkeassa kurssissa kuin toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Yhteisen, laajapohjaisen sopimisen ihanne on kokenut kolauksen, kun valtiot, erityisesti suurvallat, haluavat yhä häikäilemättömämmin varmistella omia asemiaan ja vieroksuvat esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden kansainvälisten yhteistyöorganisaatioiden toimintaa. Itsekkäät ihanteet ovat voimistuneet yhteistä hyvää etsivien ihanteiden kustannuksella, ja niinpä rauhan ihanne kohtaa jälleen kasvavaa uhkaa.

Idealens betydelse kan inte överskattas. För politiska partier och andra sociala rörelser är idealen oumbärliga, först och främst för att de själva ska kunna gestalta hurdan värld de strävar efter att bygga. I val erbjuder de ideal som de politiska partierna representerar alternativ åt väljarna, så att de kan välja ett parti och en kandidat som ligger närmast deras egna ideal. I riksdagen, i stads- och kommunfullmäktige – och utan tvekan i vår kyrkas beslutsfattande organ – debatterar vi idealen, och försöker hitta ett slutresultat som är godtagbart så brett som möjligt och som vi tillsammans kan hålla fast vid.

Ihanteet kuvaavat asiintilaa, joka on vaikeasti saavutettavissa, kenties jopa mahdotonta saavuttaa. Silti niiden merkitys on mittaamaton. Ihanteiden ja todellisuuden, idealismin ja realismin välinen jännite on tuttua aivan arkisesta elämästä. Miten paljon harmia aiheuttaakaan yhä uudelleen havainto, että oma ajatus siitä, kuinka asioiden pitäisi sujua, ei toteudu. Pääsääntö lienee, että mitä korkeammat ovat ihanteet, sitä hanakammin reaalityodellisuus niitä vastustaa. Jotkut ovat halunneet ratkaista ihanteiden ja todellisuuden jännitteen hylkäämällä ihanteet. Niin sanottu raivorealistinen asenne voi kuitenkin osoittautua kylmäksi ja kovaksi ratkaisuksi, joka ei tarjoa toivoa. Realismin hylkääminen on toinen vaihtoehto. Sen seurauksena on syntynyt monia uskonnollisia ja poliittisia liikkeitä, jotka ovat koteloituneet omaan vinoutuneeseen todellisuuteensa.

On ensiarvoisen tärkeää, että erityisesti päättäjät ja johtavassa asemassa olevat pystyvät sietämään ihanteiden ja realismin välistä jännitettä. Se ei kuitenkaan ole helppo tehtävä. Tasavallan presidentin käyttämä käsite *arvopohjainen realismi* on herättänyt kysymyksiä sen varsinaisesta sisällöstä. Pidän tätä kiinnostavana ja jopa mainiona käsitteenä, vaikka voikin kysyä, mitä se tarkoittaa? Tarkoittaako se sitä, että meillä on arvot, mutta pyrimme reaalityodellisuuden pohjalta arvioimaan, milloin pysyttäydymme arvoissamme ja milloin olemme valmiita hetkeksi hylkäämään ne? Vai tarkoittaako se sitä, että arvomme ovat kontekstisidonnaisia: emme valitse itsellemme sellaisia arvoja, joita emme nykytodellisuudessa voisi pitää? Mielestäni hienointa olisi, jos arvopohjaisen realismin voisi tulkita sellaiseksi todellisuuden hahmottamistavaksi, jossa arvoilla on ensisijainen, luovuttamaton merkitys todellisuudentulkintoihin nähden. Toisin sanoen arvojen tulisi määrittää tulkintaamme todellisuudesta, eikä kulloisenkin todellisuuden arvojamme.

Ihanteiden ja todellisuuden jännite on ajankohtainen asia monin tavoin. Maamme hallitus toimii tällä hetkellä hyvinvointiyhteiskunnan ihanteen ja vakavien talousrealiteettien ristipaineessa. Julkinen keskustelu on keskittynyt paljolti siihen, ovatko ihanteet ja todellisuus hallituksen toimissa tasapainossa.

Runsaan vuoden voimassa olleet niin sanotut rajalait tarjoavat toisen esimerkin todellisuuden ja ihanteiden jännitteestä ja ennen kaikkea siitä, miten todellisuuden ajatellaan vaativan luopumaan joistakin ihanteista. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja sen Euroopan maita vastaan toteuttamat hybridioperaatiot olivat perusteena, kun eduskunta hyväksyi itärajan sulkemisen niin sanotun välineellistetyn maahanmuuton estämiseksi. Vastoin oikeusoppineiden hyvin yhtenäistä näkemystä valtiovalta katsoi, että raja on mahdollista sulkea, vaikka se on ristiriidassa niiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa, joihin Suomi on sitoutunut.

Ettei syntyisi väärinkäsityksiä, totean henkilökohtaisena näkemyksenäni, että poikkeukselliset ajat vaativat joskus poikkeuksellisia toimia. Luotan valtiovallan ratkaisuun. Mutta se on kuitenkin myönnettävä, että niistä ihmisoikeuksien ihanteista, joihin kansainväliset sopimukset perustuvat, on jouduttu tinkimään. Ihanteista tinkimisellä on hintansa, eikä voi ajatella, etteikö asia olisi vakava. Silloinkaan, kun ihanteista tingitään pakon edessä, vastuu ratkaisusta ei katoa. Ihanteiden laiminlyöminen on vaarallista siksi, että juuri ne kannattelevat toivoa, jota kova todellisuus joskus rankalla kädellä koettelee.

Ihanteiden ja todellisuuden välinen jännite on läsnä myös kirkon elämässä. Sen me epäilemättä hyvin tiedostamme kirkkomme tärkeimmän päättävän elimen jäsenenä. Todellisuuteen kuuluu, että maailma, jossa kirkko elää ja toimii, on aina asettanut kirkolle haasteita. Ihanteisiin kuuluvat ne monenlaiset unelmat ja toiveet, joiden mukaan haluaisimme kirkkoamme rakentaa. Tasapainon hakeminen ihanteiden ja todellisuuden välillä kuuluu kirkon olemukseen. Sen voi havaita jo evankeliumien kertomuksista, joissa Jeesus kohtasi kovat realiteetit omista ihanteistaan kuitenkin luopumatta. Sen voi havaita myös Uuden testamentin kirjeissä, jossa orastavaa kirkollista hallintoa ohjeistaessaan apostolit tunnistavat ne monet vaikeudet, joita Jumalan valtakunnan työ maailman todellisuudessa kohtaa. Ihanteiden ja todellisuuden välisen tasapainon löytäminen on usein kirkossakin kivulias prosessi, vallankin jos ihanteet ja todellisuuden tilannekuvat ovat kovin erilaisia.

Vad kan vi säga om den verklighet som vår kyrka lever i för närvarande? Vår kyrkas årsberättelse ger sina svar. De ger en bild av vår kyrkas verksamhetsmiljö: ett västerländskt välfärdssamhälle, som i likhet med andra europeiska länder, med tiden har distanserat sig från en nära gemenskap med kyrkan. Samtidigt finns det idag en stor andlig och själslig hunger som människor söker svar på också i evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Det finns också många andra sätt att beskriva de realiteter som vi måste ta hänsyn till i vårt arbete och beslutsfattande.

En voi välttyä kysymästä, onko niin, että kirkon kohtaamia realiteetteja on helpompi hahmottaa kuin kirkon edustamia ihanteita. Onko tilannekuvasta helpompi päästä yksimielisyyteen kuin siitä, millaisin ihantein realiteettien haasteisiin vastataan? Missä määrin näkemyserot kirkon toiminnan ja elämän ilmiöistä ja tulevaisuuden suunnasta johtuvat eroista juuri siinä, millaiseksi kuvittelemme ideaalin, ihanteellisen kirkon? Onko sanoitettavissa sellainen ihanne, joka kirkossa voitaisiin laajasti hyväksyä elämän ja toiminnan ohje nuoraksi?

On helpompi miettiä vastausta etsimällä sitä, mikä ei missään tapauksessa voi olla tällainen ihanne. Tässä otan avuksi synnin käsitteen. Varsin usein kuulee väitettävän, että nykyisin kirkossamme ei juurikaan synnistä puhuta. Arvellaan, että synnin käsite häiritsee yrityksiä saada kirkosta ja kristinuskosta jollakin tavalla salonkikelpoisempi tässä maailmassa. Odotetaan, että kirkko "sanoisi synnin synniksi". Ehkä synnin käsite todella kaipaisi enemmän valaistusta ja yhteistä pohdintaa senkin vuoksi, että se ei yleisessä tietoisuudessa typistyi karamellimainosten iskusanaksi tai synonyymiksi kaikenlaisille pikkutuhmuuksille.

Oavsett hur man ser på begreppet synd, och oavsett vilka motiv man har, är synd en allvarlig fråga i den kristna traditionen, mycket allvarligare än någon syndakatalog kan antyda. Det är också en fråga som måste granskas noga, för om vi gör begreppet synd till ett instrument för andlig makt kan det i sig bli en synd. Synden är helt enkelt en kraft som gnager och fördärvar, korrumperar, underkuvar och förstör. Det finns ingen människa i vilken denna kraft inte verkar.

Tietenkään synty ei voi kuulua kirkon arvoihin, vaikka se on aina läsnä kirkossakin. Sen sijaan kirkon tehtävänä on toimia synnin vaikutuksia vastaan ja synnistä huolimatta. Ja nyt pääsen palaamaan kysymykseeni siitä, mikä voisi olla kirkkoa yhdistävä ihanne. Synnittömyys ei ole

ihanne, johon kirkossa pyritään. Synti on läsnä maailmassa ja kirkossa lähtemättömällä tavalla. Vaikka saarnaamme synnin synniksi, tiedämme, ettei maailma meidän toimillamme muutu synnittömäksi. Kirkon ihanteena synnin läpäisemän todellisuuden keskellä on syntien anteeksiantamus ja armo. Anteeksiantamukseen ja armoonhan kirkko on aina ihmisiä kutsunut. Siksi kirkon elämässä ja toiminnassa tulee tarkkaan valvoa, että me kirkossa emme kuvittele olevamme synnittömiä. Tällainen puhtauden ideaali ei ole kirkon ihanne. Meidän ihanteeseemme kuuluvat anteeksiantamus ja armo. Ne toteutuvat jo nyt, eivät vasta joskus tulevaisuudessa.

Hyvät kirkolliskokousedustajat. Tiivis ja työntäyteinen viikko on alkamassa. Kirkon elämän ja toiminnan ohjaava ihanne, anteeksiantamus ja armo, on tällä viikolla erityisellä tavalla esillä, kun torstai-iltana kokoonnumme Turun tuomiokirkkoon. Siellä kirkkomme pyytää anteeksi saamen kansalta sitä syntiä, jolla kirkko on loukannut saamelaisia, heidän kansallista identiteettiään, oikeuksiaan ja sitä, mikä saamen kansalle on pyhää. Torstai-iltana keskitytään anteeksipyytämiseen – anteeksiantamisen ja armahduksen sanojen aika ei ole silloin. Tie anteeksiantamukseen ja armoon kulkee kuitenkin aina anteeksipyytämisen kautta, ja nyt on sen vuoro. Tuo tapahtuma on yksi vaihe sillä tiellä, jossa etsitään ihanteiden ja realiteettien valossa sovitettua tilaa kirkkomme ja saamen kansan suhteissa.

Pysyköön koko viikon meidän kanssamme anteeksiantava ja armollinen Jumala, ja siunatkoon hän yhteisen työmme Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hyväksi.

Näillä ajatuksilla toivotan teidät tervetulleiksi kirkolliskokouksen kevään 2025 istuntoviikolle.